

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANMARKS FØRSTE JORDOMSEJLER

Danmarks første jordomsejler

Af W. Wilfried Schuhmacher

Den første russiske jordomsejling i årene 1803–06 med skibet *Neva* under Lurii Fedorovich Lisianskii's kommando havde øget Ruslands prestige som søfarende nation. Den havde samtidig været en god træning for de unge russiske navigatører, som i de følgende år skulle gøre det russiske flag endnu mere kendt på verdenshavene. (De sovjetiske krav senere m.h.t. rettighederne i Antarktis-området grundede sig iøvrigt på disse russiske opdagelsesrejser i begyndelsen af 1800-tallet). En af de unge ombord på *Neva* havde været Otto von Kotzebue. Som 29-årig kommer denne baltetysker i 1815 til at lede den anden russiske jordomsejling, som var blevet finansieret af Greve Rumiantsev, Ruslands fhv. rigskansler. Denne ekspedition med briggen *Rurik* til Stillehavet og Beringstrædet, hvis formål var at finde nordøst-passagen, havde også et dansk islæt.

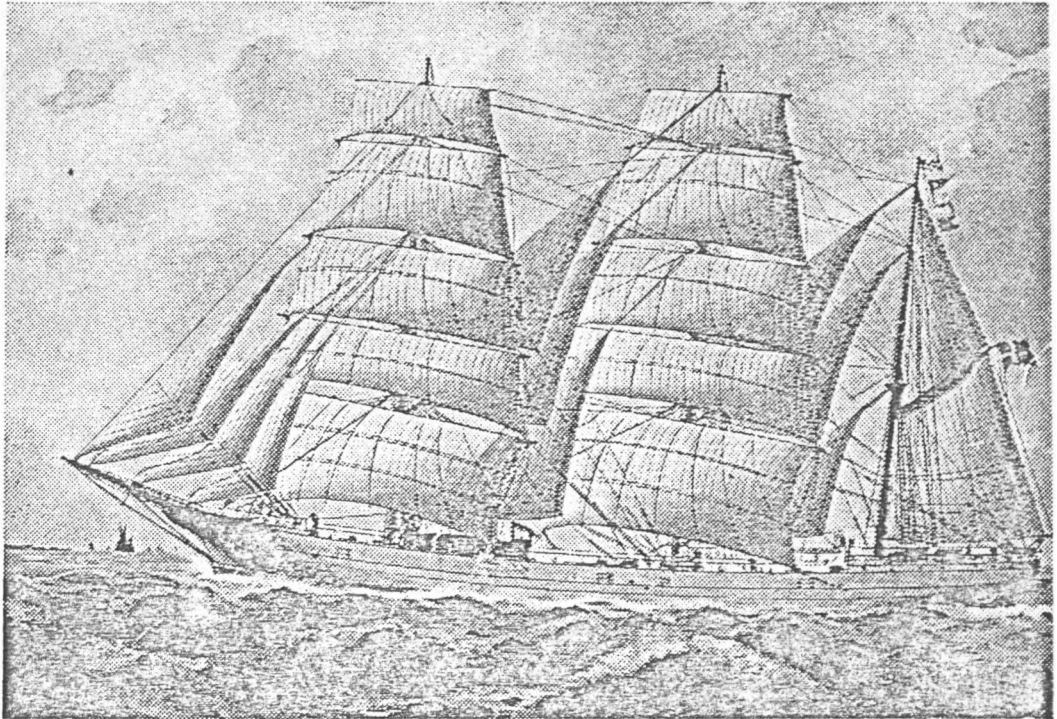
Sammen med ekspeditionens naturforsker, Adelbert von Chamisso, den tyske botaniker og digter – mest kendt for sin »Peter Schlemihl«, manden som sælger sin skygge – kommer Løjtnant Morten Wormskiold den 9. august 1815 ombord på *Rurik*, da skibet ankrer på Københavns red – netop for at optage Chamisso, som var sejlet til København fra Kiel. Danskeren – født den 16. januar 1783 som søn af senere konferensråd Peder Wormskiold – var ikke noget ubeskrevet blad. Cand. jur. (følgende i sin faders fodspor) i 1805 havde han derefter studeret botanik hos J. W. Hornemann og også deltaget i dennes rejse til Norge i 1807; 1808 var Wormskiold blevet løjtnant i det Sjællandske Skyttekorps; fra 1812 til 1814 havde han været på en videnskabelig rejse til Grønland – hovedsagelig betalt af egen lomme – hvor han havde fundet flere nye plantearter (som blev beskrevet af Hornemann i »Flora Danica«). Efter sin hjemkomst fra Grønland længtes han ud igen – og det var i denne stemning, han havde truffet Chamisso der – født i Frankrig i 1781 – også var træt af den Gamle Verden og som den skyggeløse Schlemihl længtes efter at strejfe om jorden med syvmilestøveler. Da Kotzebue lægger mærke til den store harmoni, som øjensynlig hersker mellem de to nyankomne, antager han Wormskiold

som Chamissos medhjælper. Til indsamling af naturalier til danske museer får Wormskiold af kongen bevilget 400 Rdl., han bliver også udrustet fra det kgl. museum – men sikrede sig ikke Kotzebues tilladelse til at samle, hvilket skulle koste ham dyrt.

Chamisso og Wormskiold møder ombord Ivan Ivanovich Eschscholtz, ligeledes baltetysker, skibslægen og desuden naturforsker og entomolog. Det skal vise sig snart, at der er én videnskabsmand for meget ombord – og det ikke fordi *Rurik* er et lille skib. Efter at det videnskabelige arbejde er kommet igang, bliver det nemlig tydeligt, at Chamisso og Eschscholtz kan arbejde sammen, de gør deres jagttagelser og indsamlinger i fællesskab, de udveksler åbent og frit deres ideer og materiale. Chamisso klager over, at det ikke forholder sig på samme måde med Wormskiold, da denne – som det så ofte er tilfældet med videnskabsmænd – ikke er interesseret i et samarbejde med sine kolleger. At tale om det med danskeren hjælper heller ikke; han synes at være helt upåvirket af den fremsatte kritik, således at man kan forstå Chamissos fortvivelse, når han ved synet af Staaten Island's nøgne klipper ønsker sig sat i en lille båd langt væk fra *Rurik* og overladt til den kolde ensomhed.

Og den dag kommer virkelig, hvor Chamisso bliver fri for Wormskiold. Efter en lang rejse rundt Kap Horn med landgang i Brasilien og Chile samt et kort ophold på Påskeøen, når skibet, der var sejlet fra Kronstadt den 30. juli 1815, den 19. juni 1816 til Petropavlovsk på Kamsjatka – hvor Wormskiold bliver sat af: Han havde ikke villet finde sig i, at hans indsamlinger skulle tilhøre ekspeditionen (dvs. Greve Rumiantsev), det var derfor kommet til stridigheder mellem Wormskiold og Kotzebue, så at det måtte ende, som det endte med. (Som skæbnens ironi kan det tilføjes, at Greve Rumiantsev efter ekspeditionens hjemkomst i 1818 forærede de botaniske samlinger til Chamisso – han havde sikkert handlet overfor Wormskiold på samme måde).

Først den 6. september 1819 kom Morten Wormskiold tilbage til Danmark igen; to år havde han måttet tilbringe på Kamsjat-

ka, inden han kunne gå ombord et skib – den russiske slup *Kamchatka* – der via Alaska, Californien, Hawaii-øerne, Marianerne, Manila og rundt Kap det gode Håb bragte ham hjem. Og hjemme i København bliver Wormskiold modtaget med æresbevisninger som den første danske jordomsejler.

Tilbagebetalingen af de 400 Rdl. har dog måske gjort et større indtryk på ham, da den naturligvis må have vækket i ham de smertefulde erindringer om begivenhederne ombord på *Rurik*. Han lever nu som privatmand og har ikke mere beskæftiget sig med

naturhistoriske studier. I den senere tid af sit liv sysler den mand, som kunne have blevet en dansk Darwin, med emner som sagn og myter, astrologi og astronomi osv. og bor mest på Gavnø hos Baron Reedtz-Thott. Gavnø bliver derfor også stedet, hvor Morten Wormskiold den 29. november 1845 dør, 62 år gammel. Sct. Hansdag samme år havde *Galathea* begyndt sin mere end to-årige færd rundt om jorden.

Videnskabsmanden Wormskiold lever videre i en slægt af blomsterplanter og en algeslægt, opkaldt efter ham, »Wormskioldia«.